

Op weg naar biologische fokkerij

Biologische boer zou kunstmatige fokkerij liever uitsluiten

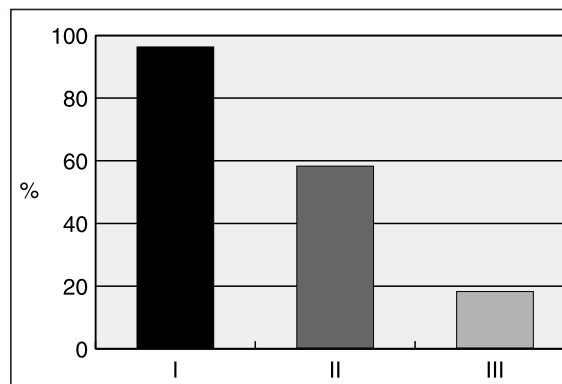
Tot nu toe maakten de meeste biologische veehouders gebruik van de gangbare fokkerij. Maar na het rapport van het visie-project 'Biologisch fokken, een weg te gaan' komt daarin wellicht verandering. In het eindrapport geven de boeren aan dat het voor hen belangrijk is dat ook de fokkerij biologisch wordt en de gangbare fokkerij is dat beslist niet. De meeste stieren komen immers uit gesuperovuleerde stiermoeders of uit in vitro fertilisatie (IVF) van verzamelde eicellen. Het milieu waarin deze dieren worden gehouden is niet te vergelijken met biologische houderijssystemen.

De FH veestapel van biologisch melkveehouder Frits Lozeman te Achterveld. De dieren vertonen, na enkele decennia familietelt, een grote uniformiteit.

Hoe zou biologische fokkerij er uit moeten zien? Dat is nog allerminst duidelijk. Tijdens de biologische boom in de jaren '90 had de discussie over fokkerij geen prioriteit. De nieuwe biologische veehouders bleven de gangbare fokkerij trouw, maar raakten wel steeds meer zoekende naar die koeien, kippen en varkens die het beste bij hun bedrijf zouden passen. Melkveehouders gebruikten veelal dezelfde KI-stieren als hun gangbare collega's. Daarnaast kruisten steeds meer van hen de koeien met Montebeliarde-, Brown Swiss- en Blaarkopstieren. Dit was naast ontwikkelingen in het buitenland voor het uitsluiten van ET-stieren (stieren, gefokt door middel van embryo-transplantatie), de aanleiding voor medewerkers van het LBI om de discussie op te pakken. In een visieproject in opdracht van het ministerie van LNV spraken zij met veel biologische rundvee-, varkens- en kippen-

Figuur 1. Opvatting van alle biologische veehouders met betrekking tot drie keuzen voor een meer biologisch georiënteerde fokkerij. I = beperking kunstmatige voortplanting (96%) II = fokkerij op biologische basis (58%) en III = regionale of bedrijfsfokkerij (18%).

houders. Aan de hand van zes scenario's discussieerden zij over de drie grote vragen:

1. Het uitsluiten van kunstmatige voortplanting,
2. De keuze voor een fokkerij op basis van een gesloten biologische keten,
3. De keuze voor een bedrijfseigen of regio aanpak van de fokkerij

De resultaten waren duidelijk, de fokkerij moet ook biologisch, en wel binnen 5 tot 10 jaar.

Het LBI werkt momenteel op verschillende punten aan een verdere uitwerking van een biologische fokkerij.

Het LBI heeft een lijst van ET-vrije stieren samengesteld. Hierop staan 140 stieren die in Nederland door verschillende organisaties worden aangeboden. Deze stieren zijn zelf niet door ET geboren. Het merendeel (60%) van de lijst bestaat uit Holsteinstieren, maar er staan ook relatief veel FH, MRJ, Blaarkop en Montebeliardestieren op deze lijst. Het LBI is van plan jaarlijks een dergelijke lijst te verzorgen. In het kader van een meer bedrijfsgerichte aanpak van de fokkerij wordt in opdracht van de provincie Zuid-Hollanden i.s.m. IN-Holland en Wellant College een cursus familietelt ontwikkeld. Deze cursus zal de komende winter Zuid-Holland van start zal gaan. Nadien zal deze cursus breder worden aangeboden. Om te komen tot een aanbod van biologische KI-stieren stimuleert het LBI de ontwikkeling hiervan. Met een aantal biologische melkveehouders en KI-Kampen worden de mogelijkheden onderzocht. Het doel is om te komen tot het inzetten en testen van een aantal veelbelovende stieren die afkomstig zijn van biologische bedrijven.

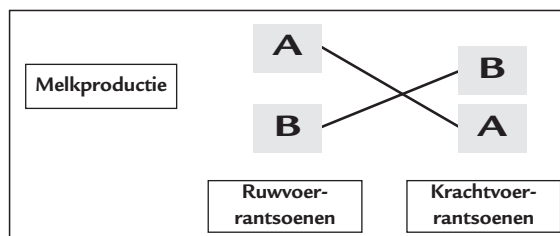
Natuurlijker voortplanting

In figuur 1 is te zien dat maar liefst 96% van de veehouders af wil van het indirect gebruik van kunstmatige voortplanting. Het is een bedreiging voor het imago van de biologische landbouw, mede omdat de technieken steeds meer uitgebreid worden met bijvoorbeeld eicellen kweek, klonen en misschien zelf genetische manipulatie. "Wij weten niet meer wat er allemaal gebeurt" was bij velen de reactie. In de melkveehouderij ging het vooral om de beperking van ET en achterliggende technieken. KI wordt in deze sector in het algemeen nog als onmisbaar ervaren. De varkenshouders gaven aan wel weer meer met natuurlijke dekking te willen gaan werken, bij de meeste varkenshouders zijn ook nog wel beren op het bedrijf. Alleen kleinere kippenhouders zien wel mogelijkheden voor het zelf aanfokken van jonge hennen.

Biologische basis

Voor een groot deel ging de discussie over het wel of niet passen van de dieren bij de biologische bedrijven en hoe de selectie er op gericht kan zijn dat er betere dieren voor de biologische landbouw ontstaan. Vooral de melkveehouders gaven aan dat zij de huidige fokkerijstructuur van KI met proefwacht-fokstieren niet willen loslaten. Maar het moet wel biologisch worden. De vraag blijft wat er dan mogelijk is. De biologische landbouw lijkt nog klein voor een apart fokprogramma. Een mogelijkheid is om de fokwaarden aan te passen aan de biologische bedrijven, echter dat is nog geen biologische basis en er bestaat ook veel variatie tussen bedrijven. Er is ook nog geen kennis over of en hoe de fokwaarden moeten worden aangepast.

Zo moet onderzoek gedaan worden naar genotype-milieu interactie. Als de interactie groot is, dan kunnen de stieren of beren zelfs in rangorde van fokwaarden verschillen (zie figuur 2). Op dit moment zijn experts van mening dat rangorde veranderingen vooral duurzaamheidskenmerken als vruchtbaarheid en gezondheid zullen treffen. Bij dit soort kenmerken kan het milieu namelijk van grotere invloed zijn op de expressie van deze kenmerken. Het wordt dan belangrijker de fokwaarden voor deze kenmerken te baseren op het biologisch milieu.

Figuur 2: Mogelijke rangorde verschillen in fokwaarde voor stieren A en B bij verschillende krachtvoergiften. De robuustere ruwvoervreetsters van stier A presteren beter op een ruwvoertsoen, terwijl typische smalle krachtvoervreetsters van stier B het beter doen op een krachtvoertsoen.

Gezamenlijk of individueel

De vraag is vervolgens of de biologische veehouders het gezamenlijk moeten gaan oppakken of dat elk bedrijf zijn eigen fokkerij zou moeten nastreven. Zoals al gezegd lijken de sectoren zelf nog klein voor eigen fokprogramma's. Er is echter verschil per sector. Voor varkens zou bijvoorbeeld een fokprogramma opgezet kunnen worden met 30 bedrijven met gemiddeld 120 zeugen. Een dergelijk initiatief komt met de groei van deze sector in zicht. Bij rundvee is dit veel moeilijker, want voor een effectief fokprogramma zijn minimaal 12.000 melkkoeien nodig. Wellicht zou een internationale aanpak de oplossing zijn. Voor kippen ligt de fokkerij in de praktijk minder binnen bereik. Kippen worden binnen gesloten units gefokt. In deze sector zou een gesloten

unit biologisch kunnen worden. Volgens de betreffende fokkerijorganisaties is dit echter veel te duur. Een alternatief zou zijn dat de veehouders de fokkerij weer zelf ter hand nemen. De basis van dit systeem zou de familiefokkerij kunnen zijn zoals deze door de FH-fokkerij wordt gebruikt. Het past in alle opzichten goed bij de biologische landbouw. Het is echter nog niet zover. Er is weinig kennis over dit systeem. Angst voor inteeltdepressie en, in de melkveehouderij, voor het houden van stieren, maakt de veehouders terughoudend. Bij een goed beleid hoeft echter inteelt geen probleem te zijn. Om het houden van stieren en beren te beperken kan eventueel weer KI worden toegepast. Het grootste probleem is echter het gebrek aan kennis. Door het aanbieden van een cursus familie-teelt wil het LBI de veehouders weer kennis laten nemen van dit systeem. Zij kunnen vervolgens zelf de keuze maken om er verder mee te gaan of niet. Opmerkelijk is dat niet alleen de melkveehouders, maar vooral ook varkens- en geitenhouders geïnteresseerd zijn in deze techniek. Bij deze diersoorten zijn de aantallen dieren per bedrijf vaak veel groter en daardoor is er foktechnisch ook meer mogelijk.

Internationale regelgeving

Nederland is een klein land. Het is daarom belangrijk het fokkerijvraagstuk internationaal af te stemmen. Tijdens het project bleek echter dat Nederland voorop loopt in de discussie. In het buitenland zijn nog maar weinig mensen actief in de discussie. Er zijn wel een paar initiatieven voor biologische fokkerij, zoals de Eko-index in Duitsland en de ET-vrije stieren in Zwitserland. Maar die worden daar aan de man gebracht zonder veel discussie over wat nu biologisch fokken is. In het kader van de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw is het echter belangrijk dat deze discussie ook internationaal wordt gevoerd, om vervolgens te komen tot duidelijke regelgeving voor biologische fokkerij. ■

MOGELIJKE FOKKERIJSCENARIO'S:

- I. Blijven gebruiken van de gangbare fokkerij;
- II. Als I, maar met uitsluiting van kunstmatige voortplantingstechnieken;
- III. Aanpassing van de gangbare fokkerij aan de biologische eisen;
- IV. De fokkerij baseren op de uitgangspunten van de biologische landbouw;
- V. Regiofokkerij: de fokkerij baseren op biologische bedrijven in een regio;
- VI. Bedrijfseigen fokkerij: de fokkerij baseren op individuele bedrijven.